

52. HUIZEN AAN STRAAT SIKAKAP (TUSSCHEN NOORD- EN ZUID-PAGAI, MENTAWAI-EILANDEN).
Huizen op palen; het erf niet schoongemaakt en niet omheind; de trap is een boomstam met inkepingen; stijlen van hout of bamboe; vloer van bamboe; verbindingen van rotan; wanden van boombast of gevlochten bamboe; dak van atap-nipah of atap-roembia (sagoe) of van alang-alang. Vgl. pl. 82.

52. ROEMAH ORANG DITEPI SELAT SIKAKAP (ANTARA P. PAGAI-OETARA DENGAN SELATAN MASOEK P.P. MENTAWAI).

Roemahnja berkolong; pekarangannya dibiarkan kotor sadja, tiada berpagar; tangganja dari pada batang kajoe bertakoek; tiangnja kajoe atau boeloeh; lantainja boeloeh, tali² nja rotan; dindingnja koelit kajoe atau boeloeh beranjam; atapnja nipah, roembia atau lalang. Lihatlah g. 82.

53. HUIZEN EN RIJSTSCHUUR VAN KARO-BATAKS, WESTELIJK DEEL DER KARO-HOOGVLAKTE (SUMATRA).

Huizen op palen. De huizen staan om een schoon gehouden, onbegroeid plein gegroepeerd. Waar dit materiaal niet te schaarsch en te duur geworden is, worden de daken gemaakt van idjoek, de zwarte vezels in de bladoksels van arenpalmen. Zie ook het Niassche huis no. 82.

53. ROEMAH DENGAN RANGKIANGNJA DI BATAK-KARO, BAHAGIAN BARAT TANAH TINGGI KARO (SOEMATERA).

Roemahnja berkolong; didirikan sekeliling tanah lapang jang bersih, bertoempoek-toempoek. Ditempat jang moerah idjoek atap roemah itoe d.p. idjoek. (Lihat gamb. 82).

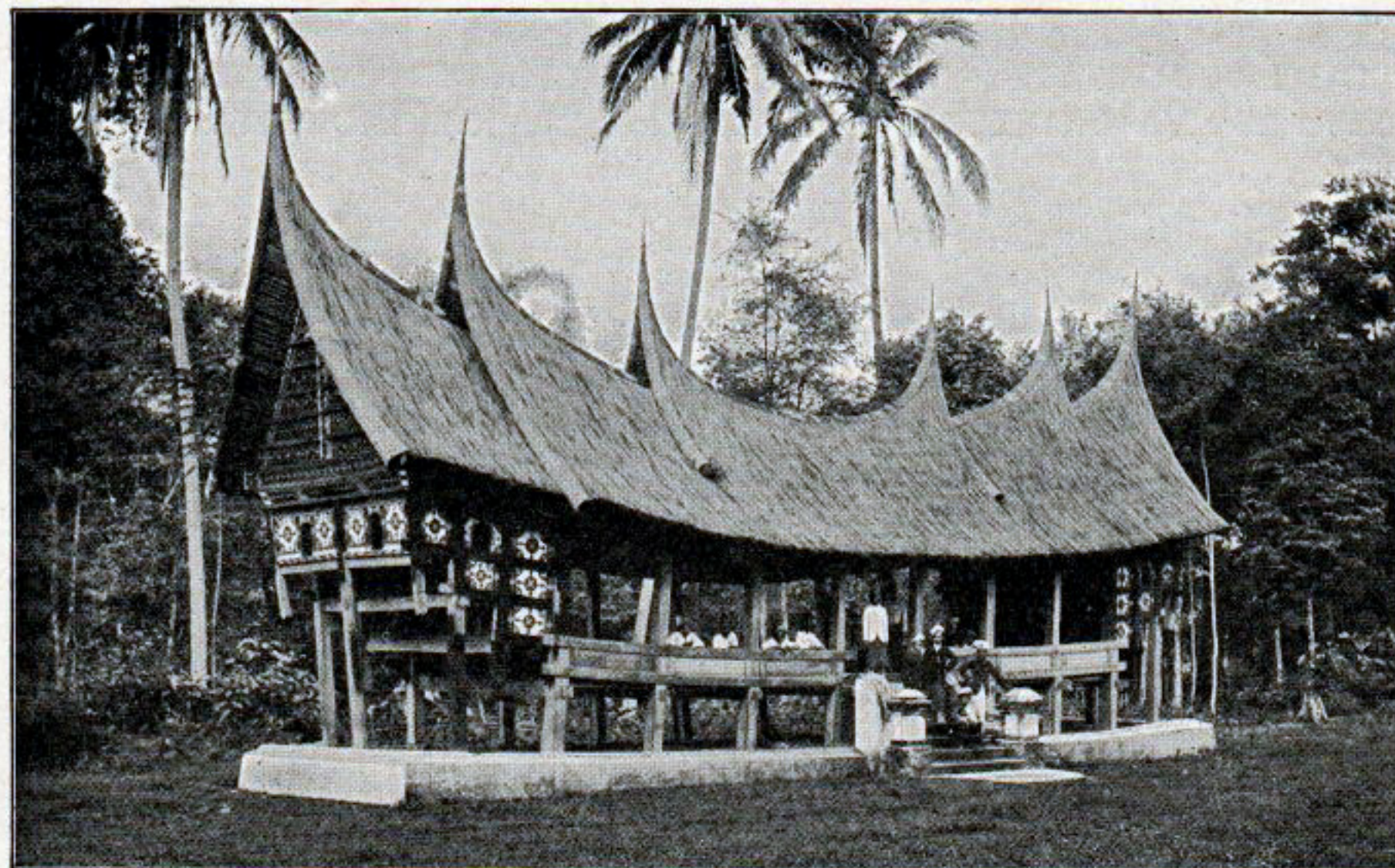

54. MINANGKABAUSCHE WONING MET RIJSTSCHUUR (PADANGSCHE BOVENLANDEN).

Familiewoning voor afstammelingen van eene zelfde stammoeder. De kolong onder het huis is afgesloten. Het dak is van idjoek, doch daar dit materiaal schaarsch wordt en brandgevaar oplevert ziet men ook veel daken van gegolfd ijzer.

54. ROEMAH DITANAH MINANGKABAU DENGAN RANGKIANGNJA (PADANG-DARAT).

Roemah, orang sekaoem keloearga dari satoe iboe. Kolongnja tertoeoep; atapnja d.p. idjoek tetapi ditempat jang mahal idjoek lagi banjak chawatir bahaja api, maka atap itoe dari pada besi-zink.

55. EEN RAADHUIS (BALAI) IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.

Elke nēgēri van de Minangkabauers heeft een balai, di. i. een raadhuis, tevens vreemdelingenverblijf. Evenals de woonhuizen van de Minangkabauers en die van de Bataks zijn de planken versierd met snijwerk en dikwijls ook door beschildering.

55. BALAI, TEMPAT ORANG SĒNĒGĒRI BERMOEPAKAT, DI PADANG-DARAT.

Tiap² negeri orang Minangkabau ada balainja, tempat orang bermoepakat, apalagi tempat orang asing tidoer. Balai itoe dihiasi dengan oekiran, sebagai roemah adat orang Minangkabau dan orang Batak djoega. Kadang² oekiran itoe dihiasi lagi dengan tjèt dan katja.

56. MALEISCH DORP OP ZUID-SUMATRA.

Het gewone gezinshuis op palen, zooals door de meeste Zuid-Maleiers en Kust-Maleiers wordt bewoond. Het huis rechts is gedekt met gegolfd gealvaniseerd ijzer, z.g.n. zink. Voor dakbedekking dient ook: alang-alang; atap van nipah- of sagoepalmblad; sirap (pannen van ijzerhout) en bamboe.

56. KAMPOENG ORANG MELAJOE DI SOEMATERA SELATAN.

Roemah berkolong oentoek orang sekaoem keloearga, kediaman orang Melajoe sebelah selatan dan dipantai. Atapnja d.p. zink, nipah, roembia, sirap kajoe besi atau boeloeh.

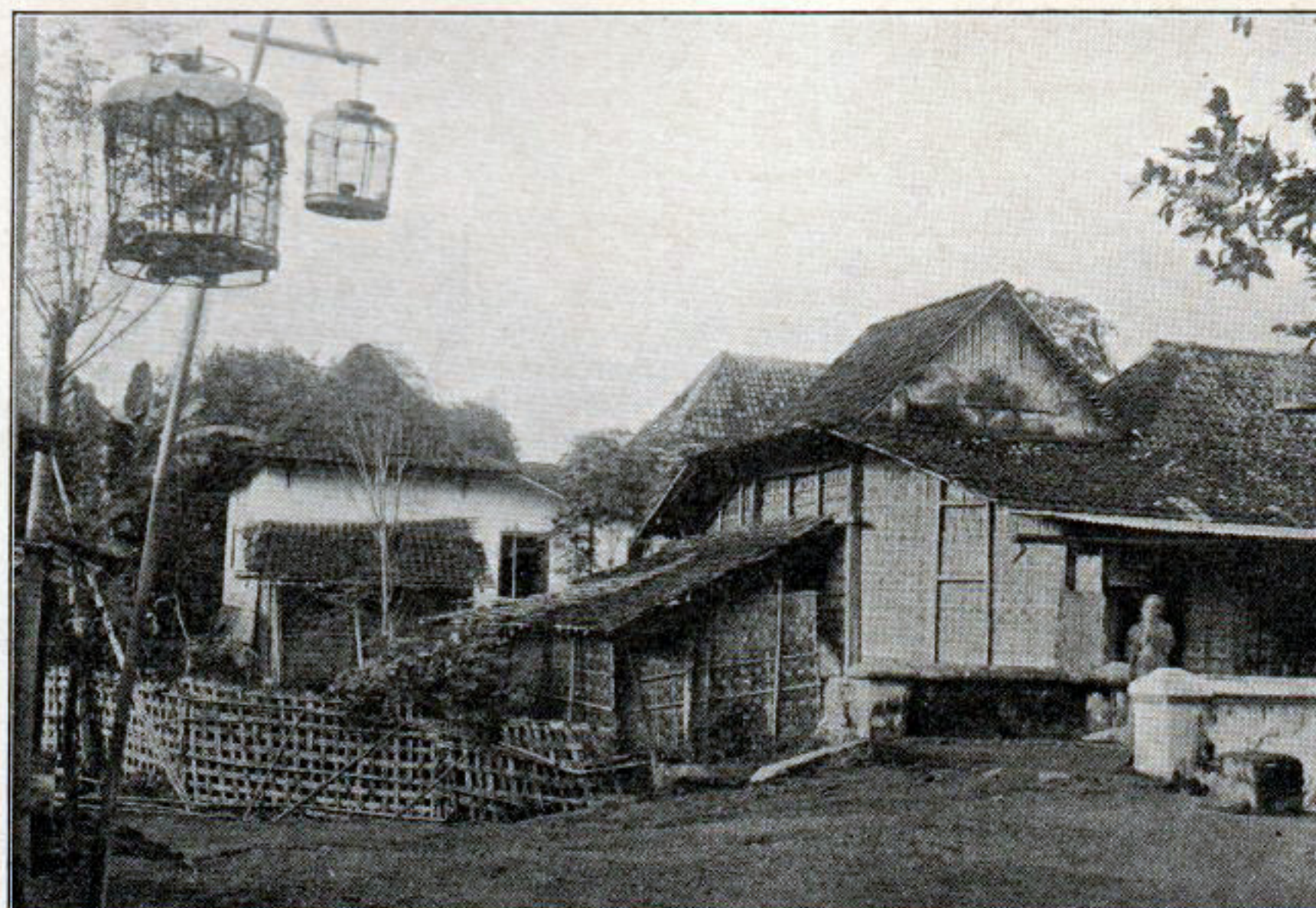

Foto Kol. Inst.

57. SOENDASCHE KAMPOENG OP WEST-JAVA.

Soendaneezen, Javanen en Madoereezen bewonen gezinswoningen. De Soendaneezen bouwen hun woningen nog op lage palen; de overige bewoners van Java niet. De huizen op Java worden meer en meer met pannen gedekt; het gebruik van ongespleten bamboe voor huizenbouw en meubilair wordt tegengegaan. De huizen in de landelijke desa's hebben ruime beplante erven, zoodat de desa's in de verte boschjes lijken.

57. KAMPOENG ORANG SOENDA DI DJAWA-BARAT.

Orang Soenda, Djawa, Madoera itoe roemahnja ketjil, oentoeck sekaoem-kaloearga sadja. Roemah orang Soenda berkolong, akan tetapi kolongnja rendah. Makin lama makin banjak roemah di p. Djawa beratap genteng; boeloeh jang tidak disigar sekarang djarang dipakai oentoeck roemah dan perkakas roemah.

58. DESA SEMBOENGAN, NABIJ HET MEER TELAGA TJEBONG, DE HOOGST GELEGEN DESA (2078 m) VAN JAVA. (DIËNG-GEBERGTE).

In de hooge streken van Java zijn de huizen goed dicht gebouwd ter bescherming tegen de koude en de regens.

58. KAMPOENG SEMBOENGAN DEKAT TELAGA-TJÉBONG, SEBOEAH KAMPOENG JANG LETAKNJA TERTINGGI (2078 m) DI DJAWA (PERGOENOENGAN DIËNG).

Tempat² jang tinggi ditanah Djawa, roemah orang disitoe tertoept rapat² akan pelindoeng dari pada ganggoean dingin dan hoedjan.

59. PAALDORP IN DE SEGARA ANAKAN (BIJ TJILATJAP).

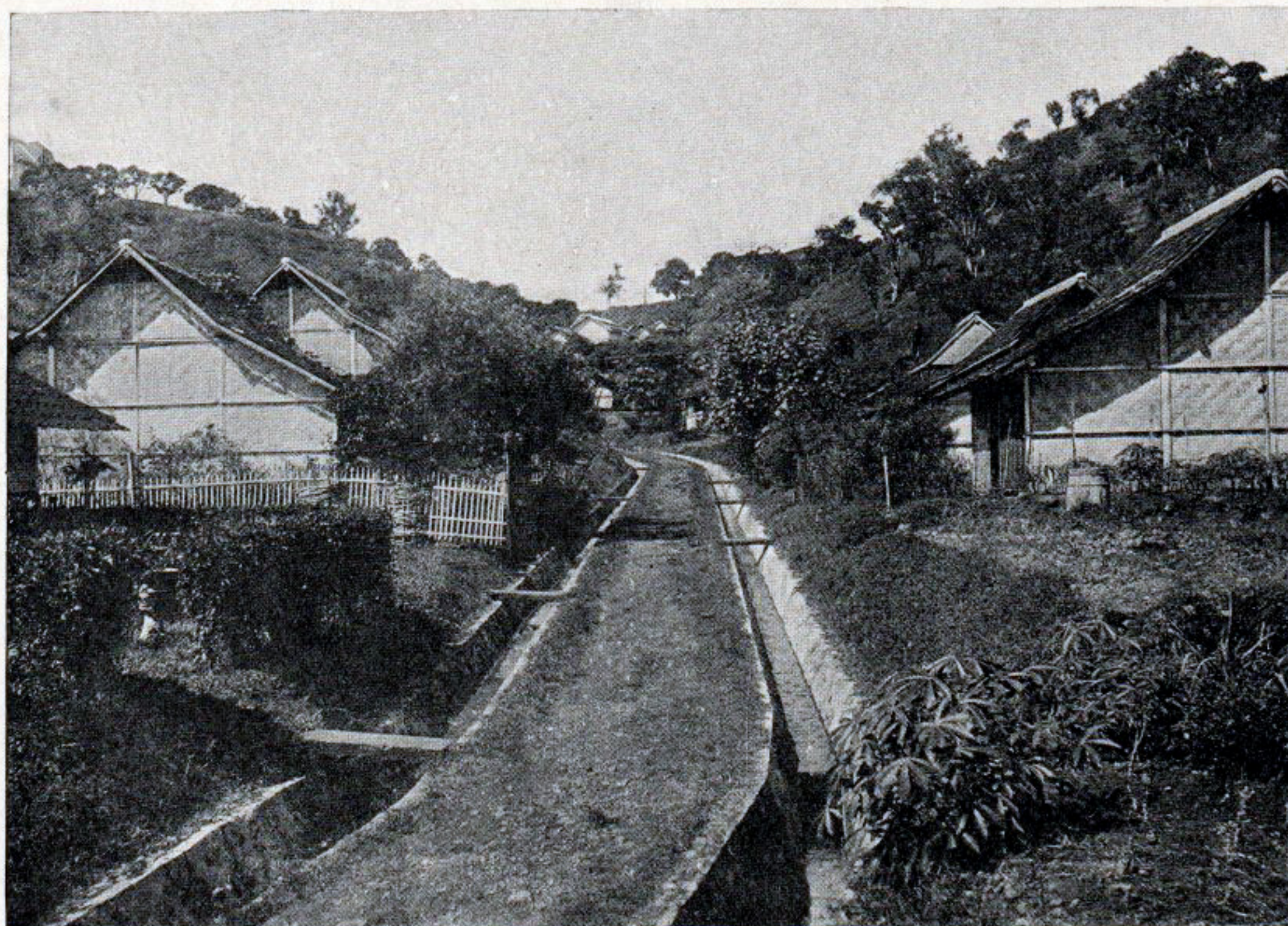
Hier zijn, evenals in veel kustdorpen op andere Indische eilanden, de woningen op palen gebouwd in de modderige kuststrook, die bij vloed geheel onder water staat. Alles is hier op het visschersbedrijf ingericht: de breede plankieren voor het drogen van de visch, de fuiken, de djoekoengs.

59. KAMPOENG DIATAS AIR, PADA SEGARA-ANAKAN (DEKAT TJILATJAP).

Sebagai biasanja kampoeng² pada pantai laet ditanah Hindia ini, maka adalah disini roemah² didirikan seroepe panggoeng diatas pantai berloempoe, pada waktoe pasang naik tergenang oléh air. Semoeanja itoe diboeat oentoek keperloe an penangkap ikan: geladak didepan roemah itoe goenanja akan tempat mendjemoer ikan, boeboe dan djoekoeng.

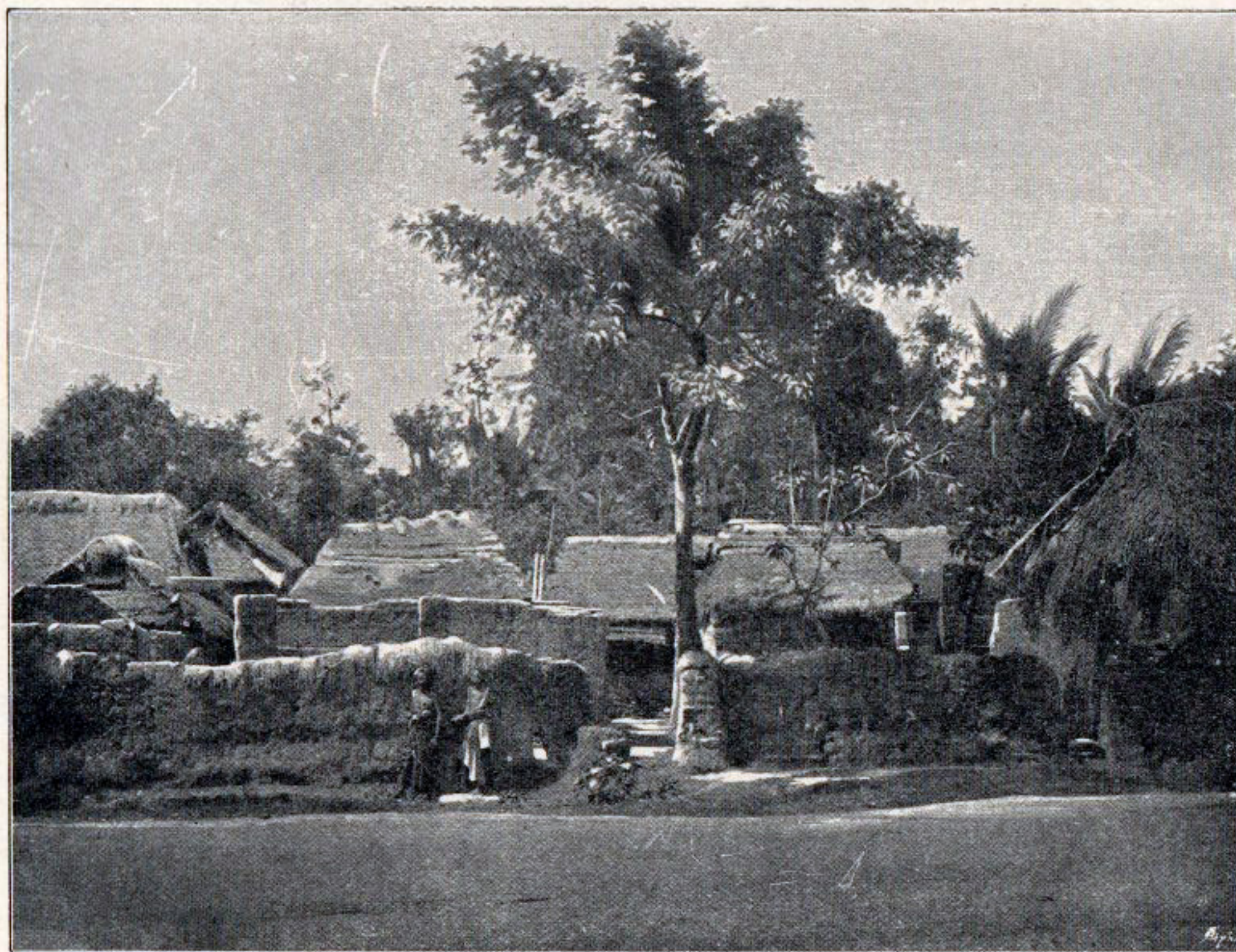
60. EEN OUDE ON-HYGIËNISCH INGERICHTE KAMPOENG BIJ SEMARANG.
60. KAMPOENG MODÉL LAMA, TIADA BAIK OENTOEK KESÉHATAN, DEKAT SEMARANG.

61. EEN MODERNE, HYGIËNISCH INGERICHTE KAMPOENG OP DE HEUVELS TEN ZUIDEN
VAN SEMARANG.
61. KAMPOENG MODÉL BAROE, MENOEROET 'ILMOE KESÉHATAN, LETAKNJA PADA
BOEKIT SEBELAH SELATAN SEMARANG.

60/61. De bewoners der groote steden op Java verkeerden, wat hunne huisvesting betreft, in veel slechter omstandigheden dan de bewoners der landelijke desa's. Thans is er in Batavia, Semarang, Soerabaja en in andere steden reeds zeer veel gedaan om de woningen en daarmee den gezondheidstoestand te verbeteren.

60/61. Pendoedoek dalam kota² jang besar di Djawa, tentang roemah tempat tinggalnja, lebih boesoek dari pada didésa-désa. Sekarang di Betawi, Semarang, Soerabaja dan lain² lagi soedah banjak roemah² jang diperbaiki menoeroet 'ilmoe keséhatan.

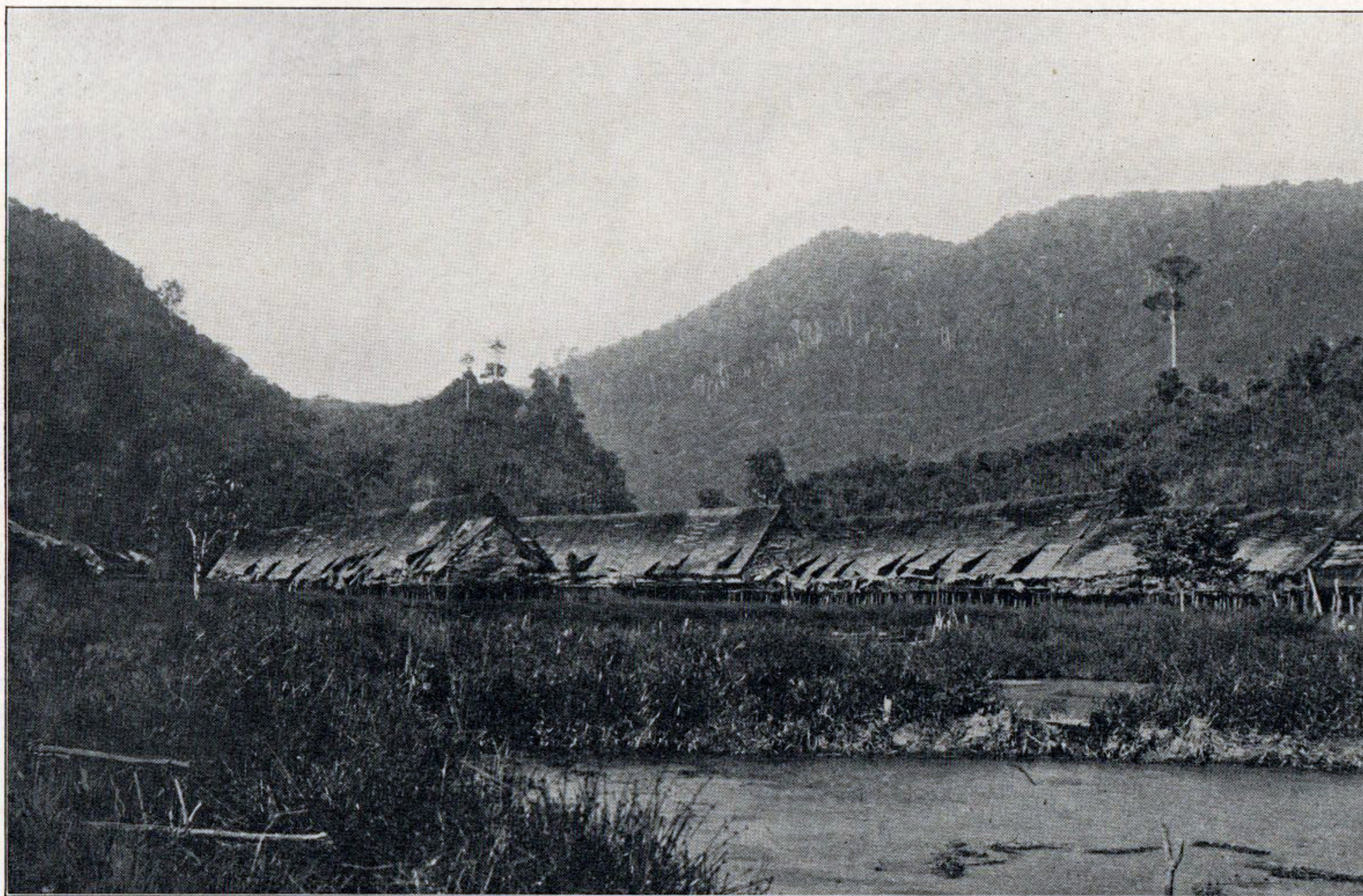
62. DESA BIJ SINGARADJA (BALI).
62. DÉSA DEKAT SINGARADJA (BALI).

62/63. De Baliërs wonen eigenlijk niet in een huis, maar op een erf, waarop verschillende onaan-
zienlijke gebouwtjes staan voor het werk of om er in te slapen. Het erf is omringd door muren
van klei, waarop een dek van alang-alang is gelegd (no. 62) of van soms fraai bewerkten steen
(no. 63) en is verdeeld in drie vakken, waartoe smalle poortjes toegang geven. In het voorste vak
staan o. a. de rijtschuren; in het middelste de slaaphuisjes; het derde vak is de huistempel (sanggar),
waar de kleine godenhuisjes zijn opgesteld, voor welke de huismoeder de offers neerlegt.

62/63. Sebenarnja orang Bali mendoedoeki pelataran, boekan roemah jang bagoes. Dipelataran ada
beberapa pondok, balé dan roemah tempat tidoer jang amat bersehadja. Pelataran itoe dikoebengi
témbok d.p. tanah liat, jang ditoetoepi alang² (gamb. 62) atau témbok batoe jang éndah² roepanja
(g. no. 63). Pelataran itoe biasanja dibehagi 3 pétak, masing² dengan pintoenja jang tjioet. Pétak
sebelah loear tempat loemboeng d.s.b.; pétak ditengah tempat roemah tempat tidoer d.l.l.; jang
dibelakang jaïtoe sanggar namanja, tempat déwa-déwa tiap² hari dipersembahkan (dipoedja).

63. FRAAI VERSIERDE MUUR OM HET WOONERF VAN EEN WELGE-
STELDEN BALIËR, MET TOEGANGSPOORT.
63. TEMBOK JANG ÉLOK MENGOEBENGI PELATARAN ORANG BALI
JANG BERADA, SERTA DENGAN GAPOERANJA.

64. DAJAKSCH STAMHUIS TE POENDJOENGAN OP BORNEO.

De Dajaks (voorzoover zij niet zwervend zijn, dan wel geen Mohammedanen of Christenen zijn geworden) bewonen zeer lange familie- of stamwoningen, gebouwd op hooge, dikke palen. Een dorp heeft soms maar een of twee van zulke huizen. De voorste helft in de lengte dient voor gemeenschappelijk gebruik; de achterste helft is verdeeld in slaapvertrekjes voor de afzonderlijke gezinnen.

64. ROEMAH SOEKOE BANGSA DAJAK DI POEDJOENGAN (BORNÉO).

Orang Dajak jang tiada mengombara lagi atau jang boekan orang Islam atau Kristen, mendoedoeki roemah jang amat besar, tinggi kolongnja, pandjang tebal tiangnja. Dikampoengnja terkadang² doea atau tiga boean roemah jang sedemikian sadja; isi roemah itoe sesoekoe. Separoh roemah jang dimoeka didiami orang seroemah bersama²; separoh jang dibelakang dibehagi atas beberapa pétak, tempat tidoer laki-bini dengan anak ketjil.

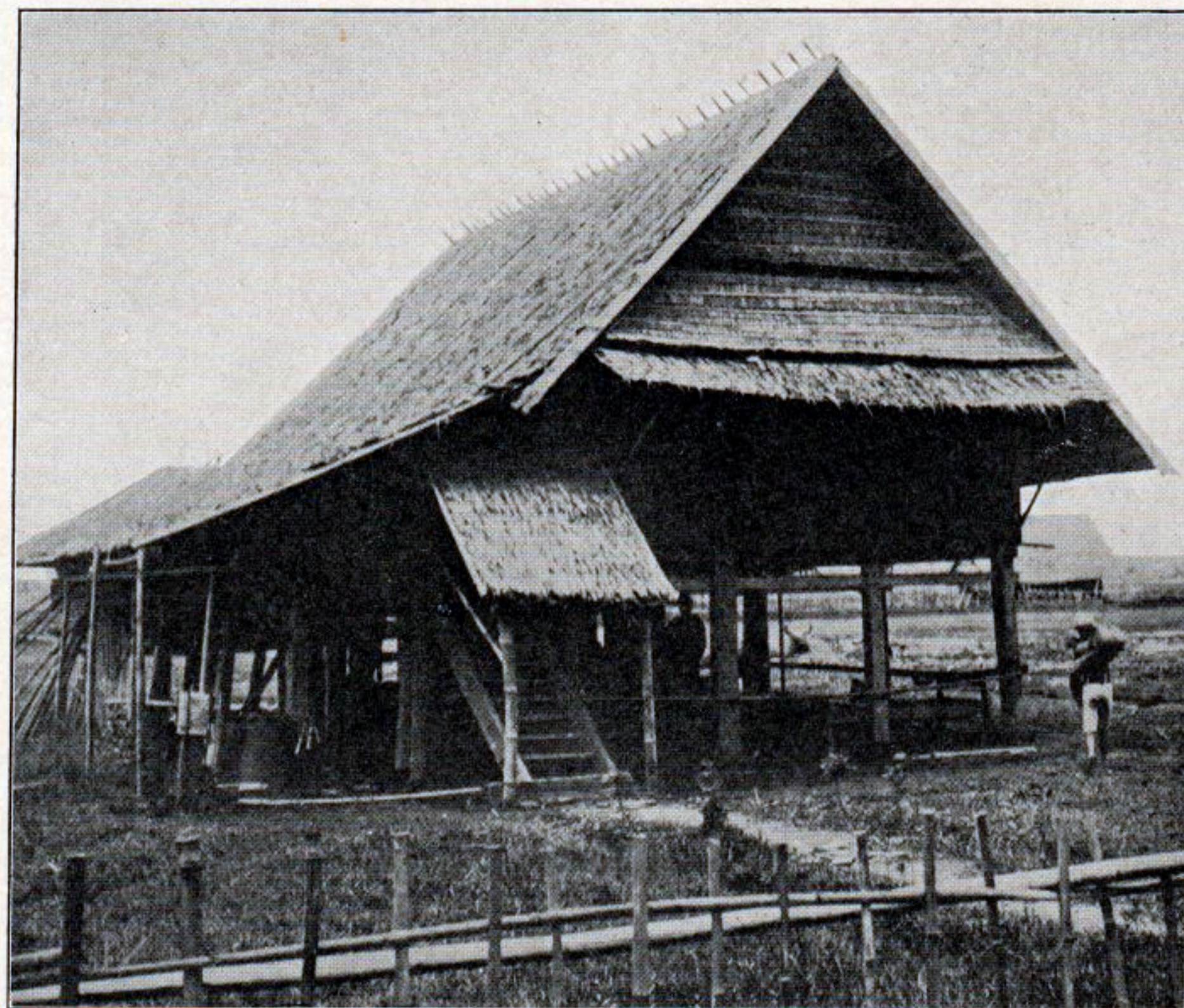

65. TORADJA-DORP OP MIDDEN-CELEBES.

Op Celebes zijn gezinswoningen op palen regel. Men vindt daar zelfs nog wel eens woningen, boven in een boom gebouwd, waarheen men langs hooge palen, voorzien van inkepingen, opklimt. De Toradja-huizen hebben gewoonlijk geen eigen erf en staan om een onbegroeid plein.

65. KAMPOENG BANGSA TORADJA DI SELEBÉS-TENGAH.

Diseloeroeh Selebés sekalian roemah orang tentoe berkolong. Roemah bangsa Toradja biasanja tiada berpekarangan sendiri, didirikan pada keliling tanah lapang jang bersih.

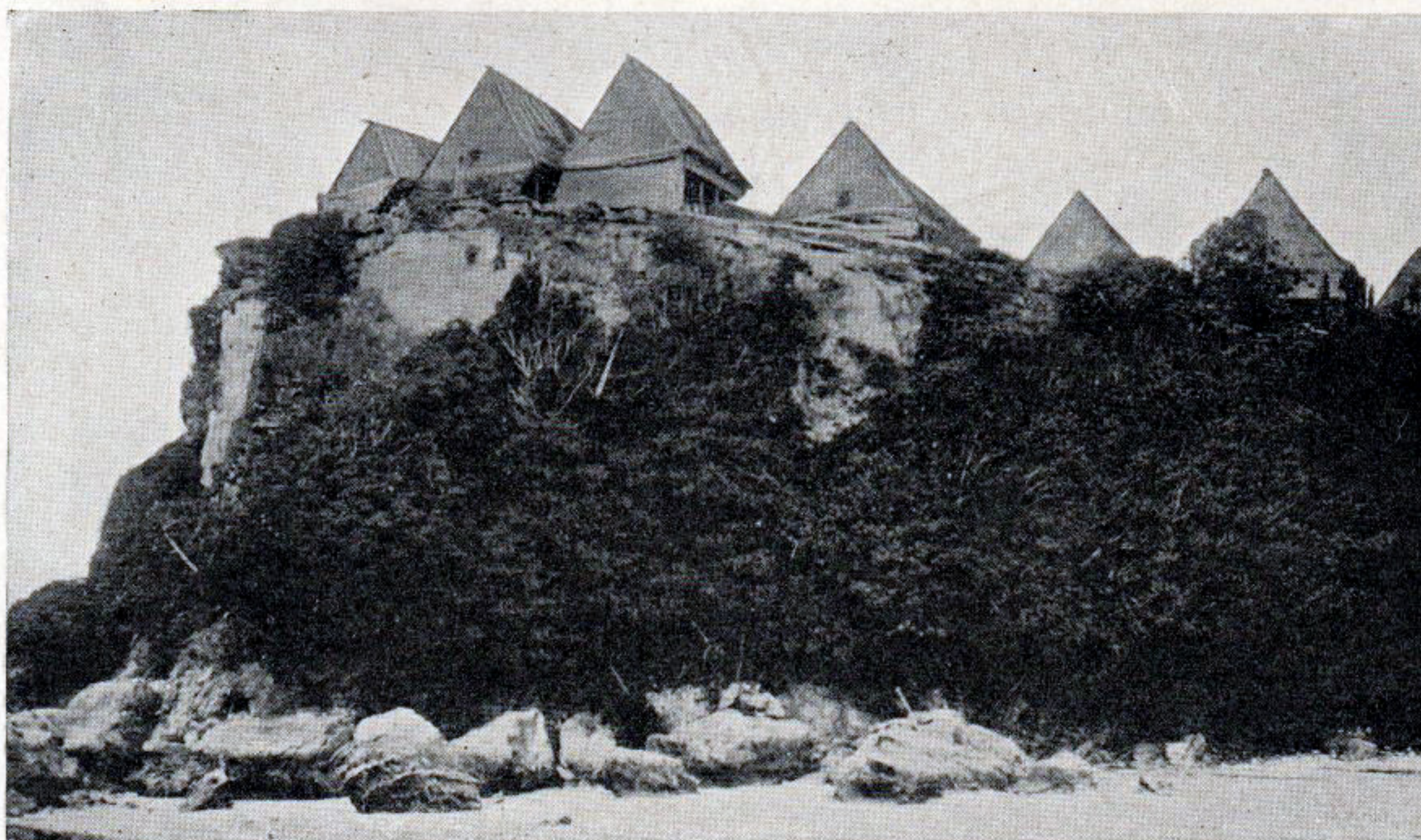

66. MAKASSAARSCH WONING.

De Makassaren en Boegineezen bouwen in den regel goede, houten huizen op palen (zie ook Groep 1 no. 18 en Groep 3 no. 43), niet alleen in hun eigen land, maar ook op de eilanden, waar zij zich als handelaars, zeevaarders en visschers hebben gevestigd (Kleine Soenda-eil., Borneo, eilanden om Celebes enz.).

66. ROEMAH BANGSA MAKASSAR.

Roemah bangsa Makassar dan Boegis pada galibnja baik, diboeat dari pada kajoe, lagi berkolong. (Lihat no. 18 dan 43); sehingga jang tinggal dipoelau-poelau poen sedemikian poela.

67. KAMPOENG ALOESI OP DE OOSTKUST VAN JAMDENA (ZUIDOOSTER-EIL., MOLUKKEN).
In de Zuidelijke Molukken zijn dicht bijeen staande huizen met hooge daken kenmerkend, evenals op de oostelijke Kleine Soenda-eilanden, waar ook huizen in bijenkorf-vorm voorkomen (Timor), zie pl. 95. Voor meerdere veiligheid werden de kampoengs soms op heuveltoppen gebouwd.

67. KAMPOENG ALOESI DIPANTAI TIMOER JAMDENA (P.P. TONGGARA, MALOKO).
Akan mendjaga soepaja bertambah aman, maka kampoeng itoe didirikan diatas boekit.

68. DE KAMPOENG LELINGLOEAN AAN DE NOORDPUNT VAN JAMDENA.
De woningen staan ook hier dicht bijeen aan een open plein. Op dit plein ziet men een beschermbeeld voor de kampoeng staan.

68. KAMPOENG LELINGLOEAN SEB. OETARA JAMDENA.
Disini roemah² itoe berkampoeng pada soeatoe tanah lapang, jang diberi seboeah artja pendjaga kampoeng itoe.

69. WONING TE KOKAS, AAN DE MACCLUER-GOLF, WEST-NIEUW GUINEE.

De Kust-Papoea's aan de West- en Noordkust van Nieuw Guinee bouwen hun woningen in vele kampoengs op palen op het strand, met een brug naar den oever. Dit zijn ook dikwijls groote familie-woningen, alleen uit vloer en dak bestaande.

69. ROEMAH ORANG PAPOEA, DI KOKAS, TELOEK MACCLUER, PAPOEA SEB. BARAT.

Kampoengnja orang Papoea dipesisir Barat dan Oetara biasanja didirikan diatas laot, serta ada djembatan dari roemah kedaratan. Ada djoega beberapa kampoeng jang roemahnja roemah soekoe jang besar belaka.

70. WONING VAN PAPOEA'S IN HET NOORDEN VAN NIEUW GUINEE.

Men ziet ook hier het groote dak, dat tot den vloer reikt.

70. ROEMAH ORANG PAPOEA DIPOELAU PAPOEA SEB. OETARA.

Atap roemah itoe besar sehingga hampir sampai kolongnja.

71. STRAATGEZICHT IN MEDAN. KESAWAN BIJ DE ESPLANADE.

Nu volgen nog eenige platen over de woningen en de steden, die door Europeanen zijn geworden, wat ze nu zijn. Medan is naar het uiterlijk de meest Europeesche stad van Ned. Indië en dankt zijn ontstaan geheel aan de Europeesche cultures in het Cultuurgebied van Sumatra's Oostkust. Werd in 1879 hoofdplaats der afdeeling Deli, in 1887 van de residentie Oostkust van Sumatra en in 1915 van het Gouvernement van dien naam. Er wonen nu ong. 4.300 Europeanen; 68.000 Inlanders van allerlei streken van Indië (meest Javanen); ong. 27.000 Chineezzen en ong. 3.000 Britsch-Indiërs.

71. LOEROENG BERNAMA KESAWAN, DEKAT ESPLANADE, DI MÉDAN (SOEMATERA, PAS. TIMOER).

Sekarang akan d.loekiskan gambaran roemah dan loeroeng boetan dan tjara orang Éropah. Diantara segala koeta tempat orang Éropah di Hindia-Nederland ini, koeta Médanlah jang terlebih menjeroepai koeta dibenoea Éropah. Koeta ini baroe betoel; isi orangnja beroepa-roepa, seperti: or. Hindia 68.000 (kebanjakan Djawa), or. Tiong Hoa 27.000, or. Éropah 4.300; or Keling 3.000, d.l.l.

72. DE KALI BESAR, OOSTZIJDE, HET MIDDELPUNT VAN DEN
HANDEL TE BATAVIA.

Van het oude Batavia, door de Hollanders opgebouwd sedert 1619, zijn de Hollandsche woon- en winkelwijken overgebracht naar het nieuwe Batavia, waarvan een der oudste deelen Weltevreden heet, en de scheepvaartdrukte naar Tandjoengpriok. Alleen de groothandel bleef gevestigd in een deel der oude stad, voornamelijk aan de beide oevers van de Kali Besar, waarheen de kooplieden met hun aanhang zich overdag begeven. Men vindt hier dan ook een aantal aanzienlijke oude en nieuwe gebouwen voor den handel.

72. KALI BESAR, SEBELAH TIMOER, TEMPAT ORANG ÉROPAH
BERNIAGA DI BETAWI.

Dari koeta lama di Betawi, jang didirikan orang Éropah semendjak t. 1619, roemah dan toko Belanda telah dipindahkan kekoeta Batawi baroe, jang sebahagiannja bernama Weltevreden. Begitoe djoega serba djenis ramai-ramai tentangan pelajaran kapal dipindahkan ke Tandjoengpriok. Jang masih tetap di Betawi-lama jaitoe padagangan besar orang Éropah, teroetama sebelah-menjebelah Kali Besar. Waktoe siang toean-toean jang berdagang berke-roemoen disitoe; roemah kantor jang indah-indah, lama dan baroe, terdapat disitoe.

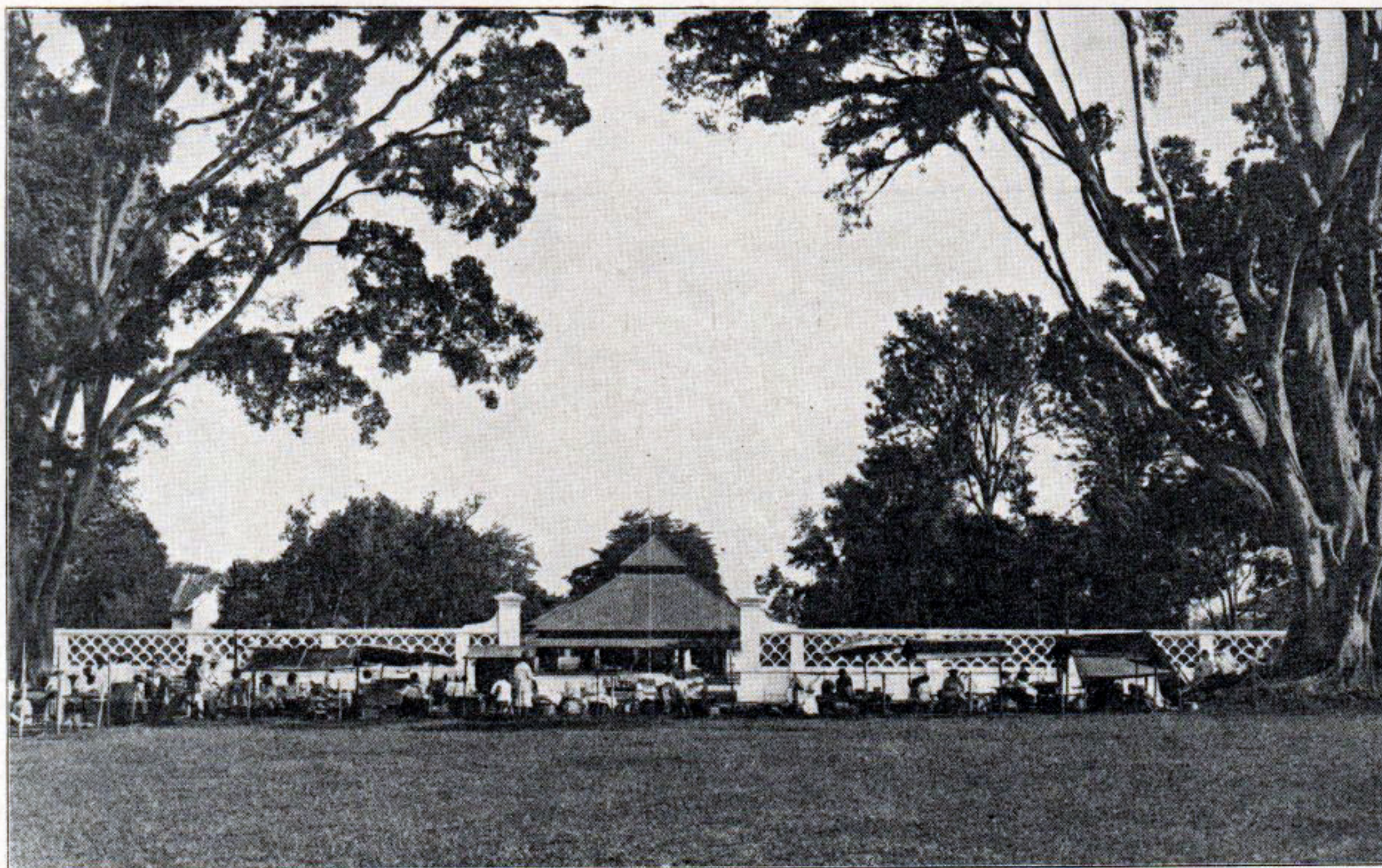

73. HET KANAAL MOLENVLIET, LEIDEND VAN HET OUDE BATAVIA NAAR WELTEVREDEN.

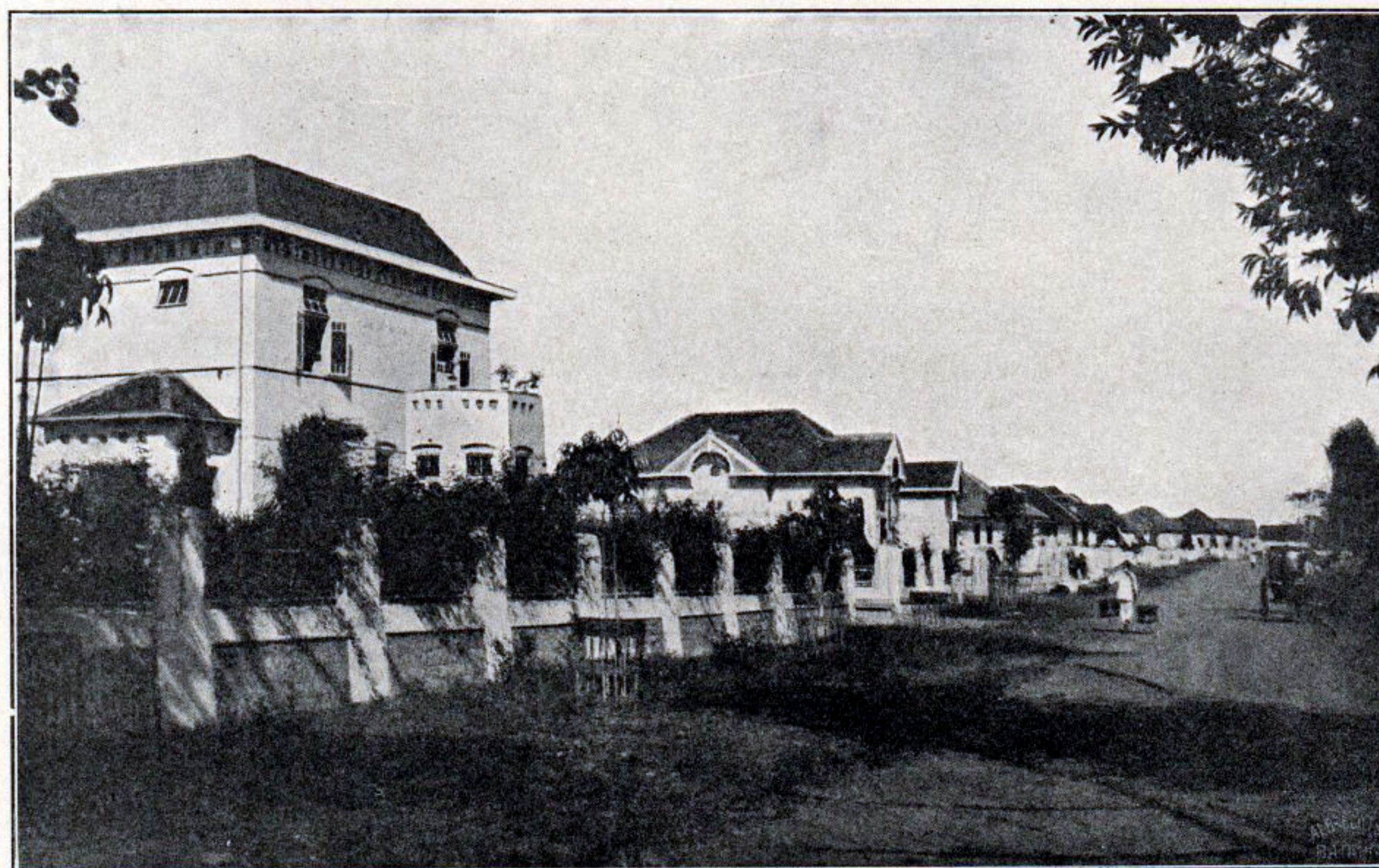
Het kanaal Molenvliet is al in 1656 gegraven om gemakkelijk de producten van het binnenland naar de stad te kunnen voeren. Sedert werden er vele Europeesche en Chineesche woningen langs gebouwd. Molenvliet-West is de drukke verbindingsweg van de benedenstad (Oud-Batavia) naar de bovenstad (Nieuw Batavia).

73. KALI (SOENGAI) MOLENVLIET, SAMBOENGAN BETAWI-LAMA DENGAN BETAWI-BAROE.

Sesoenggoehnja Molenvliet itoe boekan soengai, sebab digali orang pada t. 1656, goenanja akan membawa barang² dengan moedah dan moerah dari oedik kekoeta Betawi. Banjak roemah Éropah dan Tiong Hoa didirikan dipinggirnja; sampai sekarang djadi djalan samboengan jang amat ramai dari koeta lama kekoeta baroe.

74. BANDOENG: DE ALOEN-ALOEN EN DE REGENTSWONING.
74. ALOEN-ALOEN DAN KABOEPATÈN BANDOENG.

75. BANDOENG: DE NIEUWE WIJK KAREËS.
75. KAREËS, LOEROENG JANG BAROE DI-BANDOENG.

74/75. Bandoeng is de jongste der groote Europeesche steden in Ned. Indië. In 1864 werd de plaats de hoofdstad der Preanger Regentschappen. De snelle groei als Europeesche plaats begon toen de stad in het spoorwegnet werd opgenomen (na 1880). De stad telt thans ong. 170.000 inw., w.o. 20.000 Europeanen. No. 74, de op elke regentschapshoofdplaats voorkomende aloen-aloen, is een stukje van het oude Bandoeng.

74/75. No. 74 Itoe meloekiskan sebhagian kota Bandoeng jang lama; no. 75 sebhagian jang baroe. Kota Bandoeng itoe lekas bertambah ramainja. Pada t. 1864 didjadikan iboe negeri Pariangan; pada t. 1880 tersamboeng dengan djalan besi karéta api. Orangnja sekarang kira² 170.000; didalamnja or. Belanda 20.000.

76. HET Z.W.-EINDE VAN DEN BODJONGSCHEN WEG TE SEMARANG. Semarang telt thans ong. 220.000 inwoners, w.o. 12.000 Europeanen. Ten Zuiden ligt de hoge heuvel Tjandi, vanwaar men een schoon uitzicht heeft over de stad en de zee, en waar nu zeer veel woningen worden gebouwd. De hoofdweg in het Europeesche kwartier is de Bodjongsche weg.

76. PANGKAL LOEROENG BODJONG SEB. SELATAN-DAJA DI-SEMARANG. Bodjong itoe djalan jang besar dan ramai di-Semarang. Sebelah selatan kota ada boekit Tjandi, tempat sekarang ini banjak orang berpindah, sebab hawanja baik, pemandangannja kelaoet indah-indah. Isi orang Semarang sekarang lebih 220.000; didalamnja orang Belanda 12.000.

77. IN DE OUDE STAD TE SOERABAJA.

Soerabaja is de havenstad met de meeste scheepvaart in Ned. Indië en is ook sterk veranderd door den nieuwen havenaanleg (Kali Pérak) nabij de monding van de Kali Mas en door den aanleg van nieuwe wijken in de bovenstad. Soerabaja heeft nu ong. 313.000 inwoners, w.o. ong. 26.000 Europeanen.

77. DIDALAM KOTA JANG LAMA DI-SOERABAJA.

Kota Soerabajalah jang terlebih ramai pelajaran kapal laet di Hindia-Nederland. Sekarang ada pelaboehan kapal laet jang besar bernama Kali Pérak. Isi orangnja lebih 313.000; didalamnja orang Belanda 26.000.

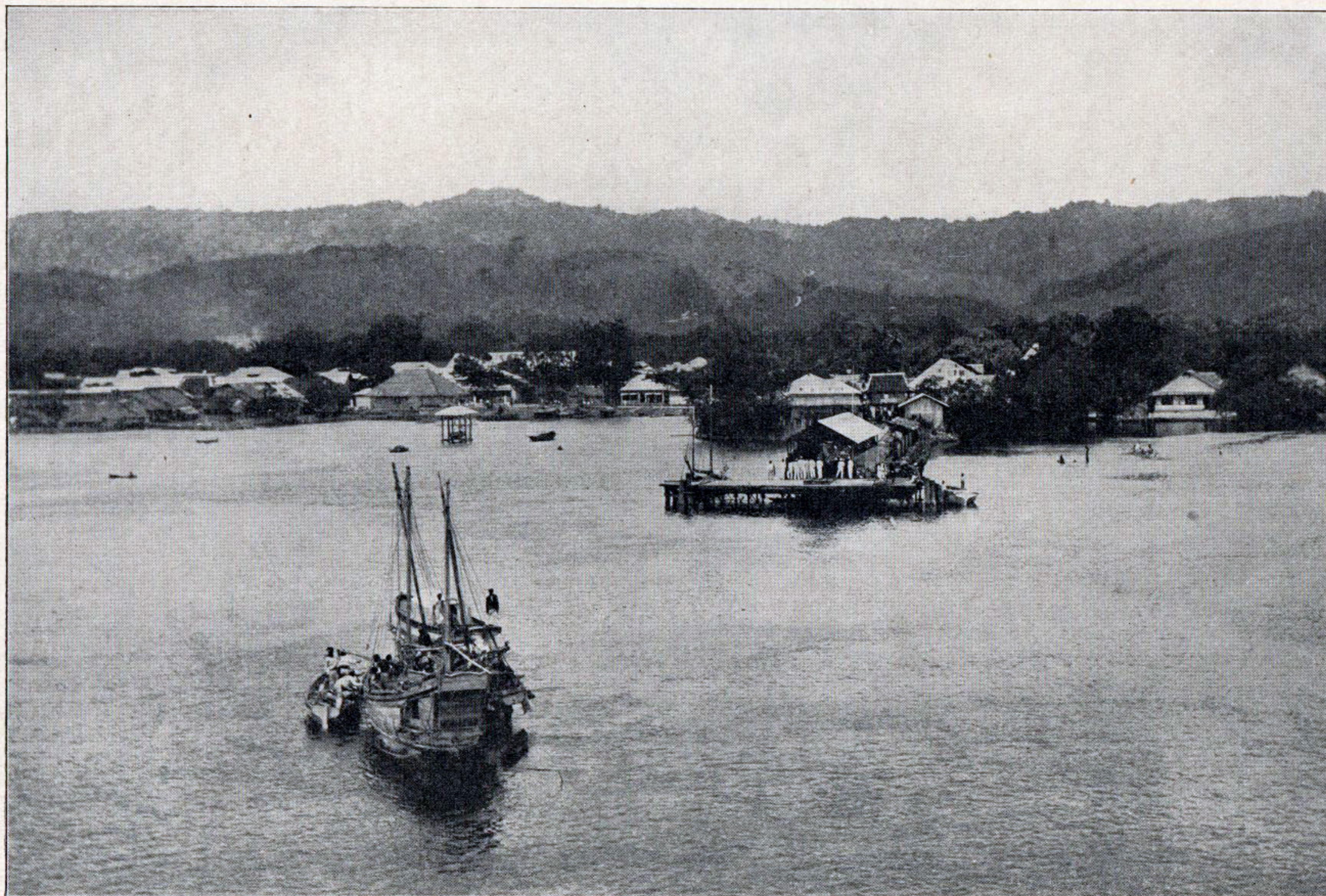
78. WEG LANGS DE ESPLANADE TE AMBOINA.
78. DJALAN DIPINGGIR MÉDAN JANG BERNAMA ESPLANADE DI-AMBON.

79. DE POORT VAN HET FORT NIEUW-VICTORIA TE AMBOINA.
79. PINTOE GERBANG BÈNTÈNG NIEUW-VICTORIA DI-AMBON.

78/79. Amboina (Ambon) is voor de Nederlanders een historische plaats. Het eiland werd in 1512 ontdekt door den Portugees Antonio d'Abreu; in 1599 kwamen er voor het eerst Hollandsche schepen onder Van Waerwijck; in 1605 veroverden en vergrootten deze het Portugeesche fort en maakten Ambon tot hoofdzetel van de Compagnie. Na de aardbeving van 1899 is het fort Nieuw-Victoria weer in den ouden stijl hersteld. Zie no. 115.

78/79. Kota Ambon itoe jang kenamaan di p.p. Maloekoe sebab disitoe orang Eropah bermoele² datang mendoedoekinja. Pada t. 1512 Kota Ambon terdapat orang Portogis bernama Antonio d'Abreu; pada t. 1599 orang Belanda datang disitoe; pada t. 1605 bèntèng di-Ambon dialahkannja serta diperbaikinja. Pada t. 1899 kota dan bèntèng dibinasakan oléh karena gempa boemi; kemoedian roemah² dan bèntèng dipoelangkan sebagai dehoeloe. Lihatlah no. 115.

80. GEZICHT OP DE PIER VAN AMBON, DE STAD EN HET EILAND.
De stad met zijne bevolking van Christen-inlanders en de vele Ambonsche families van Hollandsche afkomst vertoont nog veel van het leven der Hollanders in Indië in de 17de en 18de eeuw. Het aantal inwoners is nu ruim 11.000, w.o. 1500 Europeanen.

80. AMBON; TELOEK, PERSINGGAHAN KAPAL, KOTA, POELAU.
Kota Ambon tidak amat ramai, akan tetapi masih banyak ada jang bersamaan keadaannya seperti pada abad jang ke-17 dan ke-18. Isi orangnja sekarang 11.000 lebih; didalamnja $\pm$ 1500 orang Belanda.